

H. KOHUT MÁRIA

Az Arany Trombitának (1869), Táncsics lapjának kauciója¹

„A siker értékét nem csupán maga a kivívott siker méri meg, hanem a leküzdött akadályokra fordított erőt és munkát is számba kell venni. Ha nem mutathatók fel annyi sikert, a mennyit vártam, óhajtottam: igényt tarthatok annyi érdemre, mennyi a törekvést megilleti és ezzel is megelégszem.” Így írt TÁNCICS rövid életű lapjáról, az *Arany Trombitáról* önéletírásában.² Ma, megjelenésének 100. évfordulójára emlékezve, elmondhatjuk: lapja nemcsak történelmi jelentőségét és hatását tekintve élte túl számos tiszavirágéletű pályatársát, de értékes és maradandó momentumra a 67 után egyre ellentmondásosabbá váló táncsicsi életpályának is. Ismertetésünkben azt a közel egyéves küzdelmet tekintjük át, amit TÁNCICS, lapja megjelentetése miatt a hatóságokkal folytatott.

1868. december végén jelentette be TÁNCICS Pest város helyettes főpolgármesterének, hogy január elsejétől *Arany Trombita* címmel, saját szerkesztésében és kiadásában egy minden hét szombatján megjelenő politikai, ipar- és gazdasági hetilapot indít, melynek kaucióját, 5250 forintot, „... a megjelenéstől számítandó törvényes határidő leteltéig...” a letéti hivatalba helyezi.³ A főpolgármesteri hivatal a bejelentés tudomásulvételével egyidejűleg felszólította TÁNCICSOT a lap után járó biztosíték azonnali letételére. Készpénz híján TÁNCICS a biztosítékot betáblázás útján szándékozott fedezni. A Pest Józsefváros Tömő-utca 262. és 263. sz. alatt fekvő, saját és felesége nevén levő házára betáblázott, 1869. január elsején kelt, bekebelezési engedéllyel ellátott kötelezvényt be is mutatta a polgármesteri hivatalban,⁴ majd abban a hitben, hogy lapja kauciója rendben van, január 21-én szemműtétnek vetette alá magát.⁵

A királyi ügyek igazgatósági ügyésze — részletesen ír a levéltári dokumentumokkal is alátámasztható esetről SASSY ÁRPÁD a *Magyar Újságban* — egy olyan bizonyítvány kiadását kérte január 28-án, Pest szabad kir. város főpolgármesteri hivatalától, amelyben azt kellett volna tanúsítani, hogy TÁNCICS politikai hetilapjának biztosítéka még nincs rendben. Seyfert Ede ügyész megjelenése a városházán, az említett bizonyítvány azonnali kiadásának kérése, szoros kapcsolatban állt a közelgő választásokkal. A börtönből 67-ben amnesztiával szabadult vak embert, aki botjára támaszkodva hordta és osztogatta a Pest környéki falvak német lakosainak könyveit, szánni, mosolyogni, gúnyolni lehetett.

¹ Az *Arany Trombita* történetével, elemzésével részletesen foglalkozom Táncsicsról szóló készülő munkámban. E helyen csak a lap kauciójával kapcsolatos kérdéseket ismertetem.

² TÁNCICS Mihály: *Életpályám*. (IV. kötet) TMM. VII. kötet. Bp. 1885 19. l.

³ Fővárosi Levéltár (FL.) Pesti Lvt. Tan. ir. eln. 1—1869

⁴ FL. Pest városi telekkönyvi iratok gyűjteménye. Józsefváros. (30. kötet) 265—266. l. és FL. Pesti Lvt. Tan. ir. eln. 161—1869.

⁵ A *Budapesti Közlöny* 1869. jan. 28-i száma adott hírt a sikeres műtétről. ANTALL József: *Adatok Táncsics Mihály szemműtétéhez*. Orvostört. Közl. 1968. 127—131. l.

A VKM-hez és a Buda város polgármesteri hivatalához eljuttatott kérvényeit — tan-
könyveinek az iskolákban való használatának engedélyezéséért — szakavatott bírálók
véleményének csatolásával el lehetett utasítani.⁶ És meglepéssel regisztrálhatták az
illetékesek azt is, hogy TÁNCICS érdeklődése — ha már egyáltalán politizál — a polgári
liberálisok irányítása alatt álló, Buda-Pesti Munkássegylet és annak lapja: a *Munkások*
Újsága felé fordul. A sikeres szemmútét, TÁNCICS várható képviselősege, eltávolodása
a JÓKAI—VIDACS csoporttól, egy népszerű, baloldali, radikális hangvételű politikai heti-
lap azonban anélkül, hogy eltűnőznék volna jelentőségét, már preventív intézkedésekre
késztette a hatóságokat. „Factornak, és pedig erős factornak tartom továbbá a sajtót;
a nép olvas, vagy legalább olvastat magának, nem lehet ignorálni, hogy a demagóg
irányú lapok ezer és ezer példányban osztatnak szét, még pedig ingyen a nép között, el-
bizakodottság lenne ezt ellensúlyozás nélkül tűrni . . .” írta már 68 áprilisában TÓTH Vilmos
belügyminiszteri tanácsos egyik, a választások előkészítésének feladatait sommázó leve-
lében.⁷

Az illetékesek figyelmét nem kerülte el az az érdeklődés sem, ami az *Arany Trom-
bita* iránt már az előfizetési felhívás kibocsátásakor megmutatkozott. „Keresni kellett
tehát §-t, ha mindjárt a jezuizmus segélyével is, a melynek alapján, Tánicsot börtön-
be vethessék . . .” írta SASSY Árpád fenn már idézett cikkében,⁸ és nem túlzott. Hogy
az *Arany Trombita* megszüntetésére és a TÁNCICS elhallgattatására tett kísérletek nem
jártak teljes sikerrel, abban nagy szerepe volt Gamperl Alajosnak, Pest város helyettes
főpolgármesterének.

A Seyfert ügyész kérésére kiadott bizonyítvány első helyen azt igazolta, hogy TÁN-
CICS lapjának biztosítékául bemutatta az 5250 forintról kiállított kötelezvényt, majd
megjegyzi, hogy a hiányzó becslevél s telekkönyvi kivonat „ . . . azonnali bemutatására
utasítottatott.”⁹ Ez utóbbi állítás annyiban felelt meg a valóságnak, hogy Seyfert távozását
követően Gamperl küldönc útján értesítette TÁNCICSOT, aki másnap, 29-én, SASSYVAL
— maga még a sötét szoba elhagyását szigorúan tiltó orvosi felügyelet alatt volt —
elküldte a kért iratokat,¹⁰ és egy bejelentést, mely szerint az *Arany Trombita* szerkesz-
tésétől visszalépvén, eddigi társszerkesztőjét SASSY Árpádot bizza meg, hogy azt saját
felelősségére szerkessze.¹¹

Az *Arany Trombita* biztosítéka tárgyában benyújtott iratok Csengey Endre fő-
ügyészhez kerültek véleményezésre, aki 24 óra leforgása alatt, február 1-re elkészítette
jelentését. E szerint a Tömő-utcai ingatlanok lapbiztosítéka alkalmatlanok, mert az
5250 Ft lapbiztosítékot megelőzőleg mindkét ingatlanra be van táblázva: a királyi ügyek
igazgatója javára letiltás, a kártalanítási alap részére haditörvényszéki ítélet, a cs. kir.
államügyészség részére 600 pft. „Még azon esetben is, ha az előbbi pontban említett
teher tételek kitörültenének — írja — a felajánlott két ingatlan 8420 forint becsértékkel
bírván, ez kétszeresen csak 4210 forint részösszeget biztosít és így az 5250 forint teljes
biztosítéki összegből fedezetlen marad még 1040 forint összeg, mellyel a törvényes lap-
biztosítéki összeget kiegészíteni kelletik.” „Tánics tehát záros határidő alatt — folyta-
tódik Csengey jelentése — oda utasítandó lenne „hogy az 5250 forintnyi lapbiztosítékot
kézpénzben, vagy árfolyam szerinti értékpapírokban tegye le, vagy a mennyiben a kauciót
a bemutatott betáblázott kötelezvényben kívánná adni, a felajánlott ingatlanokra már

⁶ FL. Budai Lvt. Tan. ir. 1681—1867; 1356—1867. és Esztergomi primási Levél-
tár. Simor primás ir. Cat. 44. fasc. 3. 712—1867.

⁷ Academia R. S. R. filiala Cluj levéltára. Gróf Mikó Imre levelezése. 1868.

⁸ TÁNCICS Mihály: *Életpályám* . . . i. m. 17. l.

⁹ FL. Pesti Lvt. Tan. ir. eln. 161—1869.

¹⁰ FL. Pesti Lvt. Tan. ir. eln. 1536—1869 (164)

¹¹ FL. Pesti Lvt. Tan. ir. eln. 162—1869

korábban betáblázott tehertételeket telekkönyvileg törültesse ki „... s ennek megtörténtét a telekkönyvi kivonatokon pótlólag igazolja, a még ez esetben is hiányzó 1040 forintnyi lapbiztosítéki részösszeget pedig pótolja.”¹²

Csengey Endre főügyész jelentése alapján, még aznap, tehát február elsején megírták TÁNCSICSnak a végzést arról, hogy az általa felajánlott lapbiztosíték nem fogadható el. Az erről szóló határozatot azonban csak február 25-én kézbesítették. Csengey jelentésén éppúgy mint a végzésen, gondos kezek kijavították a február 1-i dátumot 25-re. Mi történt közben? LESTYÁN Sándor is közli Csengeynek Preusz Henrik jegyzőhöz intézett levelét¹³, amelyben TÁNCSICS állapotára hivatkozva kéri: néhány napig tartsa vissza a kézbesítendő — jelentése alapján hozott — elutasító határozatot, mert arról értesült, hogy TÁNCSICS beteg, „... nehogy a szerencsétlent súlyos állapotában zavarjuk.”¹⁴

TÁNCSICS időt nyert. Készült Orosházára, fogadta választókerületének küldötteit. felolvastatta az *Arany Trombita* postáját, cikkeit diktálta a fiatal, ambiciózus szerkesztőnek SASSYNAK. Február 24-én a belügyminisztériumnak arra a felhívására, hogy az *Arany Trombita* megindításáról és a törvényes biztosíték letételéről még nem érkezett jelentés.¹⁵ a városházán elvették az eredetileg csak néhány napra visszatartani tervezett aktákat, és közel egy hónapos szünet után folytatódott, illetve elkezdődött a küzdelem. Felületes szemlélő számára a korszak megnövekedett bürokráciáját bizonyító dokumentumnak tűnhetnek, a tekintélyes, TÁNCSICS kauciójával foglalkozó aktacsomók, de a kortársak előtt is tudott volt: többről, másról van szó.

A február elseje óta visszatartott végzést, 27-én kapta kézhez TÁNCSICS, aki március 5-én, 30 napi haladékot kért Gamperl Alajostól az említett ingatlanain levő bejegyzések kitáblázásának és a hiányzó 1040 forint befizetésének elintézésére.¹⁶ Folyamodványát másnap terjesztették fel a belügyminiszterhez. Mielőtt azonban az elutasító végzés megérkezett volna, Pest város fenyegető törvényszéke kítűzte március 12-re a TÁNCSICS elleni sajtóvétségi tárgyalást. A sajtóügyi közbíró képviselője: Seyfert Ede kir. ügyész TÁNCSICSOT az *Arany Trombita* törvényes biztosíték letétele nélkül való megindítása és kiadása miatt az 1848. évi 18. t. c. 30. és 31. §§-ai értelmében egy havi fogságra és az országos pénztár javára fizetendő 100 forint pénzbírság büntetésre ítélte. A lap további megjelenését pedig a biztosíték letételéig betiltotta.¹⁷ Az ülési jegyzőkönyvből kitűnik az is, hogy noha TÁNCSICS, hírlapja megindításakor néhány köteles példány aláírását¹⁸ elmulasztotta, a vádló kir. ügyész az ebbeli mulasztás miatti büntetéstől eltekintett. TÁNCSICS betegségére és feledékenységére hivatkozott a tárgyaláson és arra, hogy a köteles példányokat ma már aláírja és „... az alá nem írt hírlappéldányokat utólag, neve aláírásával ellátottakkal kipótolta . . .”¹⁹ Az ítélet kihirdetése után a vádlott „... mivel a nemrégiben szem orvosi műtét alatt volt szemei, még további ápolást szükségelnek, tizennégy napi halasztást kért fogházbüntetése megkezdésére . . .”²⁰ A halasztást azzal kapta meg, hogy büntetése megkezdése végett március 26-án reggel kell jelentkeznie.

¹² FL. Pesti Lvt. Tan. ir. eln. 1536—1869 (173)

¹³ LESTYÁN Sándor: *Az ismeretlen Táncsics*. Bp. 1945. 66. I. LESTYÁN könyvének V. fejezetében ír a Fővárosi Levéltár egyes anyagaira támaszkodva az *Arany Trombita* kauciójáról is. Miután könyve a nagyközönség számára készült, jelzeteket nem közöl és nem mindig törekszik szöveghűségre.

¹⁴ FL. Pesti Lvt. Tan. ir. eln. 1536—1869 (173)

¹⁵ FL. Pesti Lvt. Tan. ir. eln. 1536—1869 (335)

¹⁶ FL. Pesti Lvt. Tan. ir. eln. 1536—1869 (362)

¹⁷ FL. Pesti Lvt. Tan. ir. eln. 1536—1869 (421)

¹⁸ 1848: XVIII. t. c. Sajtótörvény. 30. §. 4. p.

¹⁹ FL. Pesti Lvt. Tan. ir. eln. 1536—1869 (421)

²⁰ u. o.

A sajtóvétségi tárgyalás és a börtönbüntetés megkezdése közötti két hét a lábadozó 70 éves ember számára a választásokkal kapcsolatos fárasztó utazásokkal és izgalmaikkal, a kaucióhoz szükséges pénz előteremtésének gondjaival, a telekkönyvi átírásokat a hatóságoknál intéző ügyvéd keresésével és nem utolsósorban felfüggesztett lapja újbóli megjelenhetésének előkészítési munkáival telt el. Családját a legnagyobb bizonytalanságnak kitéve, — még börtönbüntetése megkezdése előtt, március 21-én — lefizette a kaucióhoz szükséges 1040 forintot. A 100 forint pénzbírságot — egy forint híján amit jelképesen visszatartott — JÓKAI fizette le helyette. Így az *Arany Trombita*, háromheti szünet után, március 27-én ismét megjelent.²¹

A választási siker, lapjának újbóli megjelenése, nem enyhíthették a Böszörményi halála miatt érzett fájalmát, kinek sorsa az egyhónapos fogság ideje alatt, gyakran kísérthette. A TÁNCICSOT meglátogató MEDNYÁNSZKY, KOSSUTHHOZ írt levelében a kóter nedves pincéjéről tesz említést, ahol TÁNCICS, „... fekete öltönyben, fekete kámszával fején és övedzésig érő fehér szakállával mint valódi remete alak tűnt fel.”²² A Weinberger városi gazda által berendezett szoba, ha nélkülözötte is az otthoni kényelmet, alkalmas volt arra, hogy az öt naponta felkereső SASSYVAL az *Arany Trombita* szerkesztési munkáit végezze. Az orosházi választó polgárok kérelme, melyben TÁNCICS elítélésének feloldását kérték az igazságügyminisztertől, későn érkezett, és így TÁNCICS az egyhavi fogságból mint ezt önéletrajzában is leírja „... úgyszólván egyenesen az országházba”²³ lépett.

Időközben, a Tömő-utcai ingatlanokon levő bekebelezések törlését kérő beadványok eredménnyel járván,²⁴ TÁNCICS június 10-én, azzal az érzéssel adta be személyesen a főpolgármesteri hivatalhoz az ingatlanaira bejegyezve volt terhek kitáblázását igazoló új telekkönyvi kivonatokat és a még márciusban lefizetett 1040 forintról szóló nyugtát, hogy törvényszabta kötelességének most már eleget tett, lapja biztosítéka rendben van.

Az *Arany Trombita* kaució-ügye ismét Csengeyhez került véleményezésre, aki megállapította, hogy a Tánccis ingatlanaira az 5250 forint lapbiztosítékot megelőzőleg bekebelezett és feljegyzett terhek közül csak az 1. és 2. sorszám alattiak kitöröltetése történt meg, és egy 630 forintos teher, a telekkönyvi kivonat 3. tétele alatt, a volt cs. kir. államügyészség javára még fennáll.²⁵ Ennek alapján felszólították TÁNCICSOT, hogy a megkívánt 5250 forint kaucióhoz még — a 630 forint tehernek megfelelő — 315 forintot haladéktalanul tegyen le. TÁNCICS nem tudott fizetni. Lapját, amely július 3-tól az Általános Munkáségylet félhivatalos közlönyeként jelent meg, ismét a betiltás veszélye fenyegette. A TÁNCICS ügyét jóindulatúan kezelő városi tanács, az akták néhány napos késleltetésénél többet nem tehetett. TÁNCICS bíróságilag eltiltatott hetilapja kiadásától, az *Arany Trombita* — rövid szünetelést leszámítva — mégis rendszeresen megjelenik írta a kir. ügyek aligazgatója, és gyors egymásutánban kérte a kaució letételével kapcsolatos jelentéseket.²⁶ A főpolgármesteri hivatalnak arra az átíratára, hogy TÁNCICS, pesti házaira bekebelezett kötelezvény és 315 forint híján, készpénzben letette a kauciót, a kir. ügyek aligazgatója rövid határidő kitűzését kérte a hiányzó összeg befizetésére azzal

²¹ Az utolsó, 10. szám március 6-án jelent meg, a március 27-én megjelent szám a 11. sorszámmal viseli.

²² Országos Levéltár (OL) Kossuth Gyűjtemény. I. 5183.

²³ TÁNCICS Mihály: *Életpályám* ... i. m. 9. l.

²⁴ OL. K. 311. Kincstári Jogügyigazgatóság. ált. ir. I. cs. (12) Tánccis Mihály elkobzott vagyona.

²⁵ FL. Pesti Lvt. Tan. ir. eln. 1536—1869 (979; 982)

²⁶ FL. Pesti Lvt. Tan. ir. eln. 1536—1869 (980)

a megjegyzéssel: „... miszerint ezen határidő elteltével, ha ezen összeget az alatt letenni nem fogná, ellene a S. T. 30. és 31. §sasi értelmében...” bűnvádi eljárást indítanak.²⁷

TÁNCSCICS 1869. augusztus 28-án kelt beadványában kérte magát „... azon következmények alól, mintha a lejárt 3 nap alatt a 315 forintot le nem tette...” volna felmenteni. Bejelentette: pótlólag kérelmezte a 630 forint teher kitáblázását²⁸ és ügye már tárgyalás alatt van.²⁹ A kir. ügyek aligazgatója, megelégedvén a városházi ügyintézés lassúságát, a biztosíték körüli huzavonát, szeptember 17-i átiratában, „körülmenyes felvilágosítást” kért TÁNCSCICS politikai hetilap-biztosítékának állásáról, hangsúlyozva: az eddigi átiratokból nem tűnt ki világosan és egyértelműen: eleget tett-e TÁNCSCICS az 1848:évi 18. t. c. 30. §sa 2. pontjának vagy nem.³⁰ A „haladék nélkül” kért, szeptember 22-én kelt terjedelmes beszámoló, körültekintő precizitással, le nem tagadhatóan TÁNCSCICS érdekeinek szemmel tartásával kíséri végig az *Arany Trombita* sajtókauciójának útját. Noha a 630 forint kitáblázását igazoló telekkönyvi kivonatokat TÁNCSCICS még nem adta le a polgármesteri hivatalnak, Gamperl azzal zárta összefoglalóját: értesülése szerint a kitáblázás megtörtént és már utasította TÁNCSCICSOT az okmányok bemutatására.³¹

A belügyminiszter és a kir. ügyek aligazgatója október elején értesítettett a TÁNCSCICS lapja után felajánlott biztosíték végleges elfogadását kimondó, szeptember 29-én kelt végzésről.³² E szerint „A Táncsics Mihál és neje szül.: Seidel Teréz által 1869. évi január 1-én kiállított, s kiállítók nevére közösen írt, a jósefvárosi tömő utcában 262/1 és 263/2 szám alatt fekvő házakra betáblázott 5250 ftos kötelezvény a bemutatott becslevelek és telekkönyvi kivonatok alapján — minthogy a fennebbi házak 8420 forintnyi becsértékében a betáblázás útján nyújtott sajtóbiztosítékoknál megkívántató kétszeres fedezet csak 4210 ftnyi összeg találja — az *Arany Trombita* című lap biztosítékául 4210 ft összeg erejéig ezennel elfogadtatik, s... ezen és a f. é. martius 21-én letéthivatalunkban készpénzben letett 1040 ftnyi összeg által a nevezett lap után törvényszerint járó 5250 forintnyi összeg teljesen fedezve van.”

Az *Arany Trombita* sajtóbiztosítékának elfogadtatásáért folyó kilenchesi küzdelem véget ért. A lap megszüntetésére irányuló kísérletek azonban tovább folytatódtak. SASSY Árpádot, TÁNCSCICS jobbkezét, lapjának felelős szerkesztőjét próbálták eltávolítani arra számítva, ezzel lehetetlenné teszik az *Arany Trombita* megjelenését. Három ízben fogták perbe sajtóvétségért. Kétszer felmentették, harmadik alkalommal 500 forint pénzbüntetésre és egyévi börtönre ítélték. Helyét a jó tollú fiatal jogász, SASSY barátja, a *Hon Ujdonság* rovatának addigi vezetője BORSODI László³³ vette át. TÁNCSCICS lapja december végén jelent meg utoljára. Megszűnését nem a hatóságokkal folytatott permanens harcban való elfáradás, más okok idézték elő. Az internacionalista irányú szocialista mozgalom kibontakozásával a szocializmus első magyar elméleti művelője — SZABÓ ERVIN nevezte így TÁNCSCICSOT³⁴ — mind inkább elszigetelődött, lapja elvesztette korábbi népszerűségét, túlhaladta az idő.

²⁷ FL. Pesti Lvt. Tan. ir. eln. 1536—1869—(1269)

²⁸ OL. K. 311. Kincstári Jogügyigazgatóság. ált. ir. 1. cs. (12)

²⁹ FL. Pesti Lvt. Tan. ir. eln. 1536—1869 (1305)

³⁰ FL. Pesti Lvt. Tan. ir. eln. 1536—1869 (1371)

³¹ uo.

³² FL. Pesti Lvt. Tan. ir. eln. 1536—1869 (1416)

³³ FL. Pesti Lvt. Tan. ir. eln. 1536—1869. és Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái. I. köt. 1266. hasáb. —

³⁴ *Archiv für die Geschichte des Sozialismus* 1915. 298—304. 1.